

UTÓSZÓ

A nyelvészetet és azon belül a táji nyelvváltozatokkal, a nyelvjárásokkal foglalkozó szakterületet meglehetősen unalmas, keveseket érdeklő tudománynak tartja a közvélemény. Így lehetett ez régebben is, a XX. század elején, amikor már elég erőteljesen kibontakozott a népnyelvkutatás, jelentős mennyiségű nyelvi anyag gyűlt össze a magyar nyelvterületről folyóiratok – elsősorban a Magyar Nyelvőr – hasábjain, de egyéb más kiadványokban is. Hogy ez a nagy mennyiségű ismeretanyag nemcsak szakembereknek nyújt szellemi fölüldülést, hanem a nagyközönségnek is, azt idejében fölismerete korának jeles nyelvésze, Simonyi Zsigmond, aki egy csokorra való tréfás mesét és anekdotát tett közzé 1902-ben a Nyelvészeti Füzetek 4. számaként. Mert a magyar nép humora rendkívül gazdag és rendkívül mély, írja Simonyi, maga a nyelv is igen sok szépséget, erőt és elmésséget köszönhet a nép humorának.

Gyűjteménye magába foglalja az egész magyar nyelvterületet, Nyugat-Dunántúltól a székelységig, valóban, alcímének megfelelően tanulságos, fordulatokban gazdag nyelvjárási olvasókönyv. Nyolc nyelvjáróterületet különböztet meg, amely azonos az akkor legkorszerűbbnek tekinthető felosztással, Balassa József mintegy tíz évvel korábban megjelent osztályozásával (A magyar nyelvjárások osztályozása és jellemzése. Budapest, 1891). A magyar nyelvterület ilyenén történő felosztását kisebb módosításokkal ma is elfogadja a szakmai közvélemény.

A kiadvány értékét növeli, hogy minden egyes nyelvjáróterületről rövid leírást is ad, föl sorolja és példákkal illusztrálja az adott területre leginkább jellemző hangtani, alaktani sajátosságokat. Ezek megléte vagy hiánya figyelemmel kísérhető a közzétett szövegekben, hiszen ott jelennek meg valódi környezetükben a mindennapi nyelvhasználat szerves elemeiként.

Nehéz lenne valamiféle tematikai rendszert megfigyelni a gyűjteményben. Egyetlen vezérelve van, ez pedig földrajzi: nyugatról

keletre haladva közli a tréfás történeteket a már említett Balassa-féle nyelvjárási felosztás szerint. Hosszabb-rövidebb történetek, mesék, adomák, beszélgetések, lakodalmi mondókák, találós kérdések, helységnevekkel kapcsolatos találós kérdések követik egymást a kötetben, csábítva az olvasót arra, hogy ne tegye le a könyvet, élvezze a népi gondolkodásmód szellemes, humoros megnyilvánulásait.

Érdemes néhány szót szólnunk a szövegek hangjelöléséről is. Mivel a XIX. század második felében nem volt még szabályozott dialektológiai hangjelölés, nehéz lett volna egységesíteni a különböző forrásokból átvett szövegek sokféle írásmódját. Ezért a szerkesztő a lehető legjobb megoldást választotta, megtartotta az eredeti kiadványok jelölésmódját. Valójában így is érvényesült az a sokat hangoztatott alapelv, hogy a szövegek jól tükrözik a helyi nyelvjárást, de ugyanakkor túlságosan bonyolult mellékjelek sem akadályozzák a folyamatos olvasást. Hasonlóképpen történik ma is a magnetofonra fölvetett folklórszövegek írásbeli rögzítése.

Úgy gondolom, a Tinta Könyvkiadó jó érzékkel választott ki egy olyan, száz évvel ezelőtt megjelent kiadványt, amelyet nem kellett leporolni, nem vesztette el ma sem az aktualitását. Örömmel vesszük kézbe, olvasgatjuk nap mint nap. Megtehetjük ezt azért is, mert most már nemcsak szakkönyvtárak polcairól érheti el a könyvet néhány kutató, hanem mindenki számára hozzáférhető az újranyomás. Remélem, sikerkönyv lesz a XXI. század elején is.

Balogh Lajos